

การวิเคราะห์หนังสืออนุสรณ์งานศพที่จัดพิมพ์ในปี พ.ศ. 2531-2551

An Analysis of Cremation Books Published Between 1988 and 2008

ธัญญาลักษณ์ ใจเที่ยง*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์หนังสืออนุสรณ์งานศพ ที่จัดพิมพ์ในปี พ.ศ. 2531-2551 ในด้านประวัติ คำไว้อาลัย ปกหนังสือ ประเภทเนื้อหา ขนาด ภาพประกอบ จำนวนหน้า สำนักพิมพ์ 2) ศึกษาความสัมพันธ์ของเนื้อหากับผู้ตาย 3) ศึกษาแนวโน้มของเนื้อหาหนังสืออนุสรณ์งานศพที่จัดพิมพ์ในปี พ.ศ. 2531-2551 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ หนังสืออนุสรณ์งานศพ รวบรวมข้อมูลจากสำนักหอสมุดแห่งชาติ จำนวน 600 รายการ วิธีการดำเนินการวิจัย ใช้วิธีการศึกษาและวิเคราะห์หนังสืออนุสรณ์งานศพที่จัดพิมพ์ในปี พ.ศ. 2531-2551 โดยการบันทึกรายละเอียดของหนังสืออนุสรณ์งานศพลงในแบบบันทึกข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ จำนวน ค่าร้อยละ และค่าความชัน

ผลการวิจัยสรุปเป็น 3 ส่วน ได้ดังนี้

1. ด้านประวัติ คำไว้อาลัย ปกหนังสือ ประเภทเนื้อหา ขนาด ภาพประกอบ จำนวนหน้า สำนักพิมพ์ ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้ตายเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง ประกอบอาชีพรับราชการ ประกอบวิชาชีพหลายด้าน 2) คำไว้อาลัย ส่วนใหญ่ประกอบด้วย ชีวประวัติผู้ตาย คำไว้อาลัยจากผู้ที่เกี่ยวข้องและเนื้อหาส่วนใหญ่ผู้เขียนเป็นบุคคลอื่น ลักษณะการเขียนแบบร้อยแก้วและร้อยกรอง 3) ปกหนังสือ ส่วนใหญ่ มีรูปภาพ ประเภทภาพสี 4) ประเภทเนื้อหา ส่วนใหญ่มีเนื้อหาการจัดพิมพ์ด้านหมวดศาสนา และหมวดประวัติศาสตร์ 5) ขนาด ส่วนใหญ่ มีขนาด 8 หน้ายก (ขนาดประมาณ 7.5x10.25 นิ้ว หรือขนาดใกล้เคียง) 6) ภาพประกอบ ส่วนใหญ่มีภาพผู้ตาย และภาพประกอบเนื้อหา 7) จำนวนหน้า ส่วนใหญ่มีจำนวนหน้ามากกว่า 200 หน้า และ 8) ส่วนใหญ่ปรากฏแหล่งที่พิมพ์เป็นแหล่งเอกชน

2. ความสัมพันธ์ของเนื้อหากับผู้ตาย ส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กันด้านผลงานของผู้ตาย เรื่องที่ผู้ตายชอบหรือมีความสนใจ ภูมิลำเนาเดิมหรือจังหวัดที่ผู้ตาย เกิดวงศ์ตระกูลของผู้ตาย อาชีพหรือการงานของผู้ตาย

3. แนวโน้มของเนื้อหา พบว่า หมวดที่มีแนวโน้มการจัดพิมพ์เพิ่มขึ้น ได้แก่ หมวดศิลปะและการบันเทิง หมวดศาสนา หมวดปรัชญา ตามลำดับ และเนื้อหาที่มีแนวโน้มการจัดพิมพ์ลดลง ได้แก่ หมวดเบ็ดเตล็ด หมวดประวัติศาสตร์ หมวดวรรณคดี ตามลำดับ

ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าหนังสืออนุสรณ์งานศพเป็นหนังสือที่มีคุณค่าและมีลักษณะตรงกับหนังสือหายาก ควรค่าแก่การอนุรักษ์ให้ชนรุ่นหลังได้อ่านต่อไป

คำสำคัญ : หนังสืออนุสรณ์งานศพ

* นักศึกษาปริญญาโท ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Abstract

In this thesis, the researcher presents 1) an analysis of cremation books published between 1988 and 2008 in the aspects of biographies of the dead, in-memorial speeches, book covers, contents, size, illustrations, number of pages, and publishers. Moreover, the researcher investigates 2) the relationship between contents and the dead in addition to considering 3) the trend of the contents of cremation books published between 1988 and 2008.

The researcher analyzed the data taken from 600 cremation books held by the National Library of Thailand (NLT). The research methodology utilized involved the study and analysis of cremation books published between 1988 and 2008 through recording the details of cremation books in a data record form.

Techniques of statistics used in the analysis of the data collected were frequency, and percentage in addition to the slope method.

Findings are as follows:

1. In regard to biographies of the dead, in-memorial speeches, book covers, contents, size, illustrations, number of pages, and publishers, the following were found:

(1) The dead were more frequently males whose occupations had been that of civil officials with professional aspects to their careers.

(2) In-memorial speeches mostly consisted of biographies of the dead, in-memorial speeches from people related to the dead, and by writers who were not relatives. The style of writing involved the use of both prose and poetry.

(3) Most of the book covers had illustrations of the colored type.

(4) Most of the contents pertained to the areas of religion and history.

(5) In size, most were eight decimo (or approximately 7.5 X 10.25 inches).

(6) Most of the illustrations were those of the dead and illustrations accompanying the contents.

(7) As for the number of pages, most of the books contained more than 200 pages.

(8) Most of the publishers were private companies.

2. The relationship between the contents and the dead was found to be correlated in the aspect of the works of the dead, things they liked or were interested in, their original domicile or the province where they were born, their family, and the occupation or work of the dead.

3. In regard to the trend of contents, it was found that the areas in which there was a tendency for these publications to evince an increase were the arts and entertainment, religion, and philosophy, respectively. The contents that displayed tendencies to be less published were in the areas of miscellaneous, history, and literature, respectively.

Findings from this research investigation indicate that cremation books are valuable and have the characteristics of rare books worthy of being preserved so that future generations will be able to peruse them.

Keywords : Cremation Book

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หนังสืออนุสรณ์งานศพ เป็นสิ่งพิมพ์ประเภทหนึ่งที่เกิดขึ้นเพื่อแจกเป็นอนุสรณ์ระลึกถึงผู้วายชนม์ เพื่อประกาศคุณงามความดี หรือเสนอผลงานของผู้ที่ล่วงลับไปแล้วให้กับผู้มาร่วมงานศพ เป็นหนังสือที่น่าสนใจ และมีความสำคัญยิ่งถือว่าเป็นหนังสือหายากเนื่องจากมีจำนวนพิมพ์จำกัดและไม่สามารถหาซื้อได้ตามร้านขายหนังสือทั่วไป นอกจากร้านหนังสือเก่าที่มีราคาค่อนข้างสูง (ดวงพร พงศ์พานิชย์, 2546, หน้า 4)

การพิมพ์หนังสืออนุสรณ์งานศพ เริ่มขึ้นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2423 ในสมัยรัชกาลที่ 5 และปฏิบัติต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน หนังสือที่พิมพ์แจกเป็นอนุสรณ์งานศพเล่มแรก คือ สาราทานปริยายกถาบรรค เป็นหนังสือที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้พิมพ์ในงานพระเมรุพระศพสมเด็จพระนางเจ้าสุทธันทาทุมาภิไธยวราชนราชเทวีหรือสมเด็จพระนางเจ้าเรือล่ม และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอกรมหมื่นเพชรรัตน์ เพื่อพระราชทานพระสงฆ์ไทยทั่วทุกอาราม และจัดว่าเป็นหนังสือสวดมนต์ภาษาไทยเล่มแรกที่ตีพิมพ์ในเมืองไทย โดยพิมพ์ ณ โรงพิมพ์หลวง ในพระบรมมหาราชวัง (นวลจันทร์ รัตนกร, ชูติมา สัจจามันท์ และมารศรี คิวรักษ์, 2524, หน้า 92-93; รัตนา เตชามหาชัย, 2544, หน้า 50) แต่จากหลักฐานที่มีการค้นพบใหม่ในขณะนี้ นั้นพบว่าหนังสือแจกในงานพระเมรุรัชกาลที่ 4 พ.ศ. 2411 เรื่อง พระอะไภยมะณีพิมพ์ที่โรงพิมพ์สมิท (มิชชันนารีอังกฤษ) พิมพ์จำนวน 120 ชุดเล่มจบนั้นอาจเป็นหนังสือแจกงานศพที่เก่าที่สุด และเก่ากว่าเล่มแรกถึง 12 ปี (ศิริเพ็ญ น้ำสกุล และสุเมยวดี เมฆสุต, 2550-2551, หน้า 13)

การเรียบเรียงประวัติผู้ตายมาลงพิมพ์ไว้ในหนังสืออนุสรณ์งานศพ เพิ่งเริ่มเป็นที่นิยมตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 ในระยะที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เป็นสภานายกหอพระสมุดวชิรญาณ หนังสืองานศพที่เป็นประวัติของผู้ตายล้วนๆ คือเรื่อง “ศรีสุนทรานุประวัติ” ซึ่งเป็นประวัติของพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) เจ้ากรมพระอาลักษณ์ในรัชการที่ 5 เมื่อ ร.ศ. 114 หรือปี พ.ศ. 2438 พิมพ์ที่โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ (สงวน อ้นคง, 2516, หน้า 718-719)

ปัจจุบันนี้การพิมพ์หนังสืออนุสรณ์งานศพเป็นที่นิยมกระทำการกันมาก นอกเหนือจากการแจกของที่ระลึกอื่นๆ ในงานศพ โดยเฉพาะผู้ตายที่เป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงในด้านต่าง ๆ เช่น นักการเมือง ศิลปิน นักวิชาการและข้าราชการระดับสูง เป็นต้น ดังจะเห็นได้จากรายงานพิเศษ มติชนรายสัปดาห์ วันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2549 เรื่องเปิดฝาโลงศพ สำนวตต้นทุนความตาย พินิจความร่ำรวยของวัด ดังที่ว่า “ของชำร่วยที่ถือว่าเป็นหน้าเป็นตา ก็คือหนังสืออนุสรณ์งานศพ ซึ่งต้นทุนในการพิมพ์หนังสือต่อเล่ม จะขึ้นอยู่กับขนาดของหนังสือ แต่ถ้าเป็นหนังสือขนาดใหญ่ จะรวบรวมประวัติและเกียรติยศของผู้ตาย รวมถึงการกล่าวคำอาลัยจำนวนมาก” และยังได้เกิดกระแสแสวงหาหนังสืองานศพของบุคคล ผู้มีชื่อเสียงในด้านต่าง ๆ มากขึ้น หนังสืองานศพบางเล่มหายาก ประสงค์ อนันทวงศ์ นักเขียนและนักสะสมหนังสือเก่า กล่าวถึงกระแสสะสมหนังสืองานศพ ไว้ในหนังสือพิมพ์ไทยโพสต์ ประจำวันที่ 29 ตุลาคม 2550 คอลัมน์กึ่งกองบรรณาธิการ (2550) ความว่า

... โดยส่วนตัวแล้วชื่นชอบหนังสืออนุสรณ์งานศพ เพราะเป็นหนังสือที่เล่าภาพ จัดงาน จัดพิมพ์แจกเพื่อเป็นวิทยาทาน ในสมัยก่อนเนื้อหาของหนังสืออนุสรณ์งานศพเป็นข้อมูลที่มาจากหอสมุดแห่งชาติ มีเรื่องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วรรณกรรม วรรณคดีและประวัติส่วนตัวของชนชั้นเจ้านายแต่ไม่แพร่หลายเท่ากับยุคปัจจุบัน ซึ่งเป็นเรื่องราวของผู้ตายที่น่าสนใจ และหาอ่านจากที่ไหนไม่ได้ ทำให้มีคนต้องการเก็บสะสมมากขึ้นเรื่อย ๆ

ด้วยคุณค่าของหนังสืออนุสรณ์งานศพที่มีคุณภาพและเนื้อหาสาระสูง มีลักษณะตรงกับหนังสือหายาก เพราะเป็นหนังสือที่ไม่อาจหาซื้อได้โดยทั่วไป มีวัตถุประสงค์ในการพิมพ์เพื่อแจกเป็นของชำร่วยแก่ผู้มาร่วมงานใกล้เคียงกับลักษณะของหนังสือประเภทอื่นๆ และมีภาพชีวิตประวัติของผู้ตายพร้อมด้วยคำไว้อาลัย ซึ่งบางเล่มก็มีผู้ทรงคุณวุฒิหรือบุคคลสำคัญในวงงานอาชีพต่าง ๆ เป็นผู้เขียน บรรดาข้อเขียนเหล่านี้ผู้อ่านจะไม่สามารถค้นหา

จากหนังสืออื่นได้เลย บางเรื่องก็ไม่มีคำจำหน่ายทั่วไป บางเรื่องก็เป็นเรื่องที่แปลก ทำให้หนังสือประเภทนี้มีความสำคัญและมีผู้สนใจศึกษาอย่างต่อเนื่อง (วัดบวรนิเวศ, 2515, บทนำ; อัมพร ที่ชะระ, 2544, หน้า 71-72)

สำนักหอสมุดแห่งชาติเป็นอีกแหล่งหนึ่งที่รวบรวมหนังสืออนุรักษ์งานศพไว้เป็นจำนวนมากและหลากหลายสาขาวิชาไว้ให้บริการ อาทิเช่น พุทธศาสนา สังคมศาสตร์ ภาษาศาสตร์ วิทยาศาสตร์ประยุกต์ โดยได้รับหนังสืออนุรักษ์งานศพตามพระราชบัญญัติการพิมพ์ หรือได้รับหนังสืออนุรักษ์งานศพในกรณีที่เจ้าภาพให้ หนังสือค่าภาคหอ¹ เพื่อตอบแทนการที่นำเอาต้นฉบับที่มีในสำนักหอสมุดแห่งชาติไปจัดพิมพ์ ตลอดจนได้รับการบริจาคด้วยความหลากหลายของเนื้อหาสาขาวิชาที่อยู่ในหนังสืออนุรักษ์งานศพ และจำนวนหนังสืออนุรักษ์งานศพที่เพิ่มมากขึ้น สำนักหอสมุดแห่งชาติ ได้ดำเนินการจัดเก็บรวบรวมหนังสืออนุรักษ์งานศพรวมไว้กับหนังสือทั่วไป โดยแยกตามหมวดหมู่เนื้อหาของหนังสือแต่ละเล่ม ตามหลักการจัดหมวดหมู่ระบบทศนิยมดิวอี้ (dewey) และแต่ละหมวดจะจัดเรียงตามลำดับอักษรตัวแรกของผู้ตาย เพื่อให้ ผู้ใช้บริการสามารถสืบค้นหนังสืออนุรักษ์งานศพได้สะดวกและรวดเร็ว

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาหนังสืออนุรักษ์งานศพที่จัดพิมพ์ในปี พ.ศ. 2531-2551 โดยศึกษาวิเคราะห์หนังสืออนุรักษ์งานศพ ในด้านประวัติ คำไว้อาลัย ปกหนังสือ ประเภทเนื้อหา ขนาด ภาพประกอบ จำนวนหน้า สำนักพิมพ์ ศึกษาความสัมพันธ์ของเนื้อหากับผู้ตาย และศึกษาแนวโน้มของเนื้อหาหนังสืออนุรักษ์งานศพที่จัดพิมพ์ในปี พ.ศ. 2531-2551 ทั้งนี้เพื่อให้ผู้อ่านได้ซาบซึ้งงานสร้างสรรค์วรรณกรรมหนังสืออนุรักษ์งานศพมากขึ้น รวมทั้งเป็นประโยชน์แก่บรรณารักษ์ในการให้บริการ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์หนังสืออนุรักษ์งานศพ ที่จัดพิมพ์ในปี พ.ศ. 2531-2551 ในด้านประวัติ คำไว้อาลัย ปกหนังสือ ประเภทเนื้อหา ขนาด ภาพประกอบ จำนวนหน้า สำนักพิมพ์
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของเนื้อหาหนังสืออนุรักษ์งานศพกับผู้ตาย
3. เพื่อศึกษาแนวโน้มของเนื้อหาหนังสืออนุรักษ์งานศพที่จัดพิมพ์ในปี พ.ศ. 2531-2551

ขอบเขตของการวิจัย

1. หนังสืออนุรักษ์งานศพซึ่งเป็นกลุ่มประชากรที่นำมาศึกษา จัดพิมพ์ขึ้นในปี พ.ศ. 2531-2551
2. หนังสืออนุรักษ์งานศพเก็บรวบรวมในสำนักหอสมุดแห่งชาติ (ท่าवासกรี) ถนนสามเสน กรุงเทพมหานคร
3. จำนวนหนังสืออนุรักษ์งานศพที่ใช้ในการวิจัยมีจำนวน 600 รายการ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1. กลุ่มประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ หนังสืออนุรักษ์งานศพที่เก็บรวบรวมไว้ในสำนักหอสมุดแห่งชาติ ท่าवासกรี

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เลือกวินิจฉัยเฉพาะหนังสืออนุรักษ์งานศพที่จัดพิมพ์ในปี พ.ศ. 2531-2551 จำนวน 600 รายการ

¹ หนังสือค่าภาคหอ หมายถึง หนังสือที่ผู้พิมพ์ต้องให้หนังสือเป็นของตอบแทนแก่หอสมุดแห่งชาติร้อยละ 20 ของหนังสือที่พิมพ์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยรายละเอียด 3 ส่วน ดังนี้ (ส่วนรายการบรรณานุกรม ประกอบด้วย ชื่อหนังสือ สถานที่พิมพ์ สำนักพิมพ์ ปีที่พิมพ์ ชื่อผู้ตาย จำนวนหน้า)

ส่วนที่ 1 ลักษณะและการจัดพิมพ์หนังสืออนุรักษ์งานศพ ได้แก่ ชื่อประวัติ ข้อมูลในเล่ม การจัดพิมพ์หนังสืออนุรักษ์งานศพ

ส่วนที่ 2 เนื้อหา ได้แก่ ขอบเขตของเนื้อหาตามระบบทศนิยมดิวอี้หมวดใหญ่และหมวดวิชาย่อย เริ่มตั้งแต่ 000-900 ตามลำดับ ความสัมพันธ์ของเนื้อหากับผู้ตาย แหล่งที่มาของเนื้อหา ผู้เขียนเนื้อหา

ส่วนที่ 3 ลักษณะความสำคัญของหนังสืออนุรักษ์งานศพ ได้แก่ ความสำคัญและลักษณะของหนังสืออนุรักษ์งานศพ

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

สถิติที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) สถิติพรรณนา ได้แก่ การวิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่ และการหาค่าร้อยละ 2) การศึกษาแนวโน้มของเนื้อหาใช้การวิเคราะห์ค่าความชัน (Slope) โดยพิจารณาการเปลี่ยนแปลงค่าของตัวแปรตามต่อหนึ่งหน่วยของตัวแปรต้น ด้วยวิธีการของ Grimm (1993, pp. 400-408) 3) ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างเนื้อหาที่วัดกับจุดประสงค์ที่ต้องการจะวัด โดยให้ผู้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เป็นผู้พิจารณา

การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

1. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากฐานข้อมูลสำนักหอสมุดแห่งชาติโดยใช้วิธีการสืบค้นผ่านระบบออนไลน์ (OPAC -- Online Public Access Catalog)
2. ใช้คำค้นว่า “หนังสืออนุรักษ์งานศพ...” “งานฉาปนกิจศพ...” “บรรณานุกรม...” “งานพระราชทานเพลิงศพ...” จาก ชื่อเรื่อง หัวเรื่อง และคำสำคัญ ตามลำดับ ผลจากการสืบค้นรายการหนังสืออนุรักษ์งานศพรวบรวมได้ทั้งหมด 600 รายการ
3. ศึกษาและรวบรวมหนังสืออนุรักษ์งานศพที่จัดพิมพ์ในปี พ.ศ. 2531-2551 ได้กลุ่มประชากรมาทั้งหมด 600 รายการ แบ่งตามปีที่จัดพิมพ์
4. อ่านและวิเคราะห์เกี่ยวกับรายละเอียดหนังสืออนุรักษ์งานศพ ในด้านบรรณานุกรม ลักษณะการจัดพิมพ์ เนื้อหา ความสำคัญหนังสืออนุรักษ์งานศพ ลงในแบบบันทึกและวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิธีเขียนและวิธีขีดเครื่องหมายถูก (✓) ลงในแบบบันทึกและวิเคราะห์ข้อมูลตามหัวข้อที่ตรงกับลักษณะของหนังสืออนุรักษ์งานศพนั้น ๆ
5. รวบรวมข้อมูลจากแหล่งบันทึกและวิเคราะห์ข้อมูล โดยจำแนกออกเป็นด้าน ประวัติ คำไว้อาลัย ปกหนังสือ เนื้อหา ขนาด ภาพประกอบ จำนวนหน้า สำนักพิมพ์ ด้านความสัมพันธ์ของเนื้อหากับผู้ตาย ลักษณะความสำคัญของหนังสืออนุรักษ์งานศพ
6. นำเสนอข้อมูลในรูปตารางเปรียบเทียบให้เห็นค่าร้อยละ และอธิบายผลโดยแยกผลการวิจัยในด้านต่าง ๆ ตามหัวข้อแบบบันทึกและวิเคราะห์ข้อมูลหนังสืออนุรักษ์งานศพ
7. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์หนังสืออนุสรณ์งานศพที่จัดพิมพ์ในปี พ.ศ. 2531-2551 ในด้านประวัติ คำไว้อาลัย ปกหนังสือ ประเภทเนื้อหา ขนาด ภาพประกอบ จำนวนหน้า สำนักพิมพ์

1.1 จำนวนหนังสืออนุสรณ์งานศพที่นำมาวิเคราะห์ จำแนกตามปีที่จัดพิมพ์ พบว่าปี พ.ศ. 2545 มีการจัดพิมพ์หนังสืออนุสรณ์งานศพมากที่สุด จำนวน 42 รายการ คิดเป็นร้อยละ 7 ส่วนปีที่มีการจัดพิมพ์หนังสืออนุสรณ์งานศพน้อยที่สุด คือ ปี พ.ศ. 2551 จำนวน 13 รายการ คิดเป็นร้อยละ 2.17

1.2 เพศ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นหนังสืออนุสรณ์งานศพ เพศชาย จำนวน 374 รายการ คิดเป็นร้อยละ 62.33 และเพศหญิง จำนวน 226 รายการ คิดเป็นร้อยละ 37.67

1.3 แหล่งประกอบอาชีพ พบว่า ส่วนใหญ่หนังสืออนุสรณ์งานศพ ประกอบอาชีพรับราชการ จำนวน 260 รายการ คิดเป็นร้อยละ 43.33 และพบน้อยที่สุด คือ ไม่ระบุแหล่งประกอบอาชีพ จำนวน 39 รายการ คิดเป็นร้อยละ 6.50

1.4 ลักษณะงานอาชีพ พบว่า ส่วนใหญ่เจ้าของชีวประวัติในหนังสืออนุสรณ์งานศพ เป็นผู้ประกอบวิชาชีพด้านต่าง ๆ จำนวน 183 รายการ คิดเป็นร้อยละ 30.50 และพบน้อยที่สุด คือ เป็นผู้ปฏิบัติงานโดยใช้ฝีมือในธุรกิจต่าง ๆ จำนวน 1 รายการ คิดเป็นร้อยละ 0.18

1.5 แหล่งประกอบอาชีพของเจ้าของชีวประวัติในหนังสืออนุสรณ์งานศพ พบว่า ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับราชการ เป็นเพศชาย จำนวน 214 รายการ คิดเป็น ร้อยละ 35.67 และพบน้อยที่สุด ไม่ระบุอาชีพ เป็นเพศชาย จำนวน 14 รายการ คิดเป็นร้อยละ 2.33

1.6 ลักษณะงานอาชีพของเจ้าของชีวประวัติในหนังสืออนุสรณ์งานศพ พบว่า ส่วนใหญ่ ประกอบงานอาชีพ ด้านประกอบวิชาชีพด้านต่าง ๆ เป็นเพศชาย จำนวน 143 รายการ คิดเป็นร้อยละ 23.83 และพบน้อยที่สุด ด้านเสมียน เจ้าหน้าที่ ผู้ปฏิบัติงานโดยใช้ฝีมือในธุรกิจต่าง ๆ อาชีพงานพื้นฐาน เป็นเพศชาย จำนวน 1 รายการ คิดเป็นร้อยละ 0.17 ตามลำดับ

1.7 แหล่งประกอบอาชีพและลักษณะงานอาชีพของเจ้าของชีวประวัติในหนังสืออนุสรณ์งานศพ พบว่า ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับราชการ ทำงาน ด้านผู้บัญญัติกฎหมาย ข้าราชการระดับอาวุโส ผู้จัดการ จำนวน 100 รายการ คิดเป็นร้อยละ 16.67 และพบข้อมูลน้อยที่สุด ทำงานเอกชนด้าน เสมียน เจ้าหน้าที่ ผู้ปฏิบัติงานโดยใช้ฝีมือในธุรกิจต่าง ๆ จำนวน 1 รายการ คิดเป็นร้อยละ 0.17 ตามลำดับ

1.8 ข้อมูลในเล่ม พบว่า ส่วนใหญ่หนังสืออนุสรณ์งานศพมีข้อมูล ด้านชีวประวัติ คำไว้อาลัยและเนื้อหา จำนวน 498 รายการ คิดเป็นร้อยละ 83 และพบน้อยที่สุด คือ ด้านชีวประวัติและเนื้อหา จำนวน 102 รายการ คิดเป็นร้อยละ 17

1.9 ผู้เขียนคำไว้อาลัย พบว่า ส่วนใหญ่หนังสืออนุสรณ์งานศพ ปรากฏผู้เขียนคำไว้อาลัย จำนวน 1,171 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 91.56 โดยแยกตามผู้เขียนคำไว้อาลัยเป็นบุคคลอื่น จำนวน 360 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 28.15 และ พบน้อยที่สุดคือ บิดา-มารดา จำนวน 17 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 1.33 และไม่ปรากฏคำไว้อาลัย จำนวน 108 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 8.44

1.10 เนื้อหา พบว่า ส่วนใหญ่หนังสืออนุสรณ์งานศพ จัดพิมพ์เนื้อหาารวมเรื่องมากที่สุด จำนวน 373 รายการ คิดเป็นร้อยละ 62.20 และเนื้อหาหนึ่งเรื่อง จำนวน 227 รายการ คิดเป็นร้อยละ 37.80

1.11 แหล่งที่พิมพ์ พบว่า ส่วนใหญ่หนังสืออนุสรณ์งานศพ ปรากฏแหล่งที่พิมพ์เอกชน จำนวน 373 รายการ คิดเป็นร้อยละ 62.20 และพบน้อยที่สุดคือ ไม่ปรากฏแหล่งที่พิมพ์ จำนวน 165 รายการ คิดเป็นร้อยละ 27.50

1.12 ลักษณะหน้าปก พบว่า ส่วนใหญ่หนังสืออนุสรณ์งานศพ ลักษณะหน้าปกมีรูปภาพ ประเภทภาพสี จำนวน 353 รายการ คิดเป็นร้อยละ 58.80 และพบน้อยที่สุด ลักษณะหน้าปก ไม่มีรูปภาพ ประเภทปก ขาว-ดำ จำนวน 72 รายการ คิดเป็นร้อยละ 12

1.13 ภาพประกอบในเล่ม ภาพผู้ตาย พบว่า ส่วนใหญ่หนังสืออนุสรณ์งานศพ มีภาพผู้ตาย จำนวน 579 รายการ คิดเป็นร้อยละ 96.50 และไม่มีภาพผู้ตาย จำนวน 21 รายการ คิดเป็นร้อยละ 3.50

1.14 ภาพประกอบในเล่ม ภาพประกอบเนื้อหา พบว่า ส่วนใหญ่หนังสืออนุสรณ์งานศพมีภาพประกอบเนื้อหา จำนวน 325 รายการ คิดเป็นร้อยละ 54.20 และ ไม่มีภาพประกอบเนื้อหา จำนวน 275 รายการ คิดเป็นร้อยละ 45.80

1.15 ขนาด พบว่า ส่วนใหญ่หนังสืออนุสรณ์งานศพ มีขนาด 8 หน้ายก (ขนาดประมาณ 7.5 x 10.25 นิ้ว หรือขนาดใกล้เคียง) จำนวน 369 รายการ คิดเป็นร้อยละ 61.50 และพบน้อยที่สุด คือ 4 หน้ายก (ขนาดประมาณ 14.5 x 22.5 นิ้ว หรือขนาดใกล้เคียง) จำนวน 2 รายการ คิดเป็นร้อยละ 0.33

1.16 จำนวนหน้า พบว่า ส่วนใหญ่หนังสืออนุสรณ์งานศพ มีจำนวนหน้า มากกว่า 200 หน้า จำนวน 205 รายการ คิดเป็นร้อยละ 34.17 และพบน้อยที่สุด คือ จำนวนหน้า ระหว่าง 1-50 หน้า จำนวน 23 รายการ คิดเป็นร้อยละ 3.83

1.17 ซิตีประกอบ พบว่า ส่วนใหญ่หนังสืออนุสรณ์งานศพ ไม่มีซิตีประกอบ จำนวน 598 รายการ คิดเป็นร้อยละ 99.67 และพบน้อยที่สุด มีซิตีประกอบ จำนวน 2 รายการ คิดเป็นร้อยละ 0.33

1.18 ขอบเขตของเนื้อหา พบว่า หนังสืออนุสรณ์งานศพ ส่วนใหญ่จัดพิมพ์เนื้อหาหมวดศาสนา และหมวดประวัติศาสตร์ เท่ากัน จำนวน 207 รายการ คิดเป็นร้อยละ 34.50 ตามลำดับ และพบน้อยที่สุด คือ หมวดปรัชญา จำนวน 2 รายการ คิดเป็นร้อยละ 0.33 เมื่อพิจารณาตามขอบเขตเนื้อหาย่อย พบว่า ส่วนใหญ่เนื้อหาย่อยเป็นศาสนาอื่น ๆ คือ ศาสนาพุทธ และเนื้อหาย่อยชีวประวัติ และพบสาขาเนื้อหาย่อยน้อยที่สุด คือ ด้านจิตวิทยา นามธรรม จริยศาสตร์ ศาสนาธรรมชาติ สถิติรัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สวัสดิภาพสังคม การพาณิชย์ พุทธศาสตร์ การก่อสร้าง สถาปัตยกรรมนอกอาคาร สถาปัตยกรรม ประติมากรรม ดนตรี วรรณคดีอเมริกัน วรรณคดีฝรั่งเศส วรรณคดีกรีก ประวัติศาสตร์ยุโรป จำนวน 1 รายการ คิดเป็นร้อยละ 0.17 ตามลำดับ

1.19 แหล่งที่มาของเนื้อหา พบว่า หนังสืออนุสรณ์งานส่วนใหญ่คัดมาจากหนังสือทั้งเล่ม จำนวน 249 รายการ คิดเป็นร้อยละ 27.95 และพบน้อยที่สุด คือ มาจาก ส.ค.ส. สมุดข่อย เว็บไซต์ จำนวน 2 รายการ คิดเป็นร้อยละ 0.22 ตามลำดับ

1.20 ผู้เขียนเนื้อหา พบว่า หนังสืออนุสรณ์งานศพ ส่วนใหญ่ผู้เขียนเนื้อหาเป็นบุคคล จำนวน 557 รายการ คิดเป็นร้อยละ 80.50 และพบน้อยที่สุด คือ ผู้เขียนเนื้อหาเป็นนิติบุคคล จำนวน 37 รายการ คิดเป็นร้อยละ 5.30

1.21 ความสำคัญของหนังสืออนุสรณ์งานศพ พบว่า หนังสืออนุสรณ์งานศพมีความสำคัญคือเป็นหนังสือหายาก เป็นหนังสือชีวประวัติของผู้ตาย เป็นหนังสือที่ใช้ศึกษาค้นคว้าอ้างอิงทางวิชาการ เพื่อเก็บข้อมูลของวงศ์ตระกูลและเครือญาติ ไม่ให้สูญหาย จำนวน 600 รายการ คิดเป็นร้อยละ 100 ตามลำดับ และลักษณะสำคัญของหนังสืออนุสรณ์งานศพเป็นหนังสืออัตชีวประวัติ จำนวน 98 รายการ คิดเป็นร้อยละ 16.34

1.22 ลักษณะของหนังสืออนุสรณ์งานศพ พบว่า มีการจัดพิมพ์ขึ้นตามขนบธรรมเนียมประเพณี เพื่อให้ความรู้ในสาขาวิชาการต่าง ๆ และเป็นเกียรติแก่ผู้ตาย จำนวน 600 รายการ คิดเป็นร้อยละ 100 ตามลำดับ

2. ผลการศึกษาความสัมพันธ์ของเนื้อหากับผู้ตาย พบว่า หนังสืออนุสรณ์งานศพ ส่วนใหญ่เนื้อหา มีความสัมพันธ์กับผู้ตาย จำนวน 653 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 81.32 และเนื้อหาที่ไม่มีความสัมพันธ์กับผู้ตาย จำนวน 150 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 18.68

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์เนื้อหากับผู้ตาย พบว่า ส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์ด้านผลงานของผู้ตาย จำนวน 204 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 25.40 และพบน้อยที่สุดอัตชีวประวัติ/ชีวประวัติ จำนวน 6 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 0.75

3. ผลการศึกษาแนวโน้มของเนื้อหาหนังสืออนุสรณ์งานศพที่จัดพิมพ์ในปี พ.ศ. 2531-2551 พบว่า หมวดศิลปะและการบันเทิง มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น 0.071 รายการต่อปี หมวดศาสนา มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น 0.048 รายการต่อปี หมวดปรัชญา มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น 0.044 รายการต่อปี หมวดวิทยาศาสตร์ประยุกต์ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น 0.038 รายการต่อปี หมวดวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น 0.022 รายการต่อปีตามลำดับ และ หมวดเบ็ดเตล็ด มีแนวโน้มการจัดพิมพ์ลดลง -0.231 รายการต่อปี หมวดประวัติศาสตร์มีแนวโน้มลดลง -0.094 รายการต่อปี หมวดวรรณคดี มีแนวโน้มลดลง -0.059 รายการต่อปีหมวดภาษา มีแนวโน้มลดลง -0.051 รายการต่อปี และหมวดสังคมศาสตร์ มีแนวโน้มลดลง -0.038 รายการต่อปี ตามลำดับ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถนำอภิปรายผลได้ดังนี้

1. วิเคราะห์หนังสืออนุสรณ์งานศพ ในด้านประวัติ คำไว้อาลัย ปกหนังสือ ประเภทเนื้อหา ขนาดภาพประกอบ จำนวนหน้า สำนักพิมพ์

1.1 ประวัติ พบว่า ส่วนใหญ่หนังสืออนุสรณ์งานศพ เจ้าของชีวประวัติเป็นเพศชาย ประกอบอาชีพรับราชการและทำงานด้านผู้บัญญัติกฎหมาย ข้าราชการระดับอาวุโส ผู้จัดการ เนื่องจากเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความรู้ มีหน้าที่การงานที่ดี และส่วนหนึ่งเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักและมีฐานะค่อนข้างดี พอที่จะจัดทำหนังสืออนุสรณ์งานศพ เพื่อแจกเป็นที่ระลึกได้ เช่น หนังสืออนุสรณ์งานศพ หม่อมหลวงพิระพงศ์ เกษมศรี จัดพิมพ์หนังสืออนุสรณ์งานศพ จำนวน 2 เรื่อง เรื่องแรก ชื่อม้าก้านกล้วย ซึ่งเป็นผลงานของผู้ตาย เรื่องที่สอง ลักษณะการเกี่ยวข้องแก่คนบังคับต่างประเทศตามสัญญาทางพระราชไมตรี (ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้พิมพ์พระราชทานในงานพระราชทานเพลิงศพ หม่อมหลวงพิระพงศ์ เกษมศรี ม.ป.ช., ม.ว.ม., ท.จ.ว. ณ เมรุหลวงหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส วันเสาร์ที่ 25 พฤศจิกายน พุทธศักราช 2543) เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องอาชีพ การทำงานของผู้ตาย นอกจากนี้ประวัติผู้ตาย เป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ผู้อ่านทราบถึงการสืบตระกูลและผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้ตาย ได้เรียนรู้ชีวิตของผู้ตาย ทั้งหลากหลายและแตกต่าง เป็นบทเรียนที่นักศึกษาเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของสุตารัตน์ รัตนราช (2542) พบว่า นักประวัติศาสตร์ ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์การใช้หนังสืออนุสรณ์งานศพ ด้านชีวประวัติ คือ เพื่อศึกษาชีวประวัติของผู้ตาย และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ นวลวรรณ ชื่นไพศาลศิลป์ (2542) พบว่า เจ้าของชีวประวัติ ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ประกอบอาชีพรับราชการ ด้านวิชาการ และสอดคล้องกับผลการศึกษาของชฎาภรณ์ จันทรประเสริฐ (2532) พบว่า ผู้ใช้ห้องสมุดประชาชนส่วนใหญ่อ่านหนังสืออนุสรณ์งานศพ สาเหตุในการอ่านเพราะต้องการทราบชีวประวัติของผู้ตาย และเนื้อหาในหนังสืออนุสรณ์งานศพตรงกับความสนใจ

1.2 คำไว้อาลัย พบว่า ส่วนใหญ่หนังสืออนุสรณ์งานศพมีข้อมูลในเล่ม ด้านชีวประวัติ เนื้อหาและคำไว้อาลัย อาจเป็นเพราะคำไว้อาลัยเป็นการบรรยายความรู้สึกของผู้ที่เกี่ยวข้องใกล้ชิด ที่มีต่อผู้ตายเป็นครั้งสุดท้าย โดยคำไว้อาลัยจะอยู่ในรูปแบบของการพรรณนาด้วยข้อความที่แสดงถึงความรัก ความอาลัย ในส่วนนี้บางครั้งผู้อ่านได้ทราบเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับผู้ตาย ที่ไม่ได้ปรากฏในส่วนประวัติผู้ตาย เช่นในหนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ หม่อมหลวงหญิง มานิตย์ (ลดาวลย์) มัทพันธ์ ผู้อ่านสามารถทราบอุปนิสัย การดำเนินชีวิตจากคำไว้อาลัยของญาติผู้ตาย ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ นวลวรรณ ชื่นไพศาลศิลป์ (2542) พบว่า ส่วนใหญ่หนังสืออนุสรณ์งานศพมีข้อมูลในเล่ม ด้านชีวประวัติ เนื้อหาและคำไว้อาลัย มากกว่าด้านชีวประวัติและเนื้อหา ด้านผู้เขียนคำไว้อาลัยส่วนใหญ่ เป็นบุคคลอื่น อาจเป็นเพราะผู้ตายเป็นที่รู้จักของสังคม ผู้เขียนคำไว้อาลัย

จึงมีตั้งแต่ เพื่อนร่วมงาน หัวหน้า ลูกน้องญาติ ตลอดจนบุคคลที่ผู้ตายให้ความเคารพนับถือ จึงมีผลการศึกษาแตกต่างจากการศึกษาของ นวลวรรณ ชื่นไพศาลศิลป์ (2542) พบว่า ผู้เขียนคำไว้อาลัยเป็นญาติพี่น้องมากที่สุด

1.3 ปกหนังสือ พบว่า ส่วนใหญ่หนังสืออนุสรณ์งานศพ มีปกหนังสือเป็นรูปภาพและเป็นภาพสี อาจเป็นเพราะต้องการให้อ่านหันมาสนใจหนังสืออนุสรณ์งานศพมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการสร้างสรรคงานศิลปะที่ต้องมีแนวคิดและความคิดสร้างสรรค์ เพื่อสื่อความหมายถึงผู้ตายมากที่สุด ตลอดจนสื่อเทคโนโลยีการพิมพ์ที่มีความทันสมัย สามารถทำปกหนังสือได้เร็วและตรงกับความต้องการ นอกจากนี้ยังพบว่าปกหนังสืออนุสรณ์งานศพมีความสัมพันธ์กับผู้ตาย เช่น หนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ หม่อมหลวงหญิง มานิตย์ (ลดาวลย์) มัทพันธ์ หน้าปกหนังสือเป็นช่อลดาวลย์ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แห่งสกุล “ลดาวลย์” ต้นกำเนิดของ หม่อมหลวงหญิง มานิตย์ มัทพันธ์ หรือหนังสือนางพันธ์ทิพย์ (ศิริธร) บุญสนิท หน้าปกหนังสือเป็นดอกชมพูพันธ์ทิพย์ ซึ่งถ่ายทอดออกมาเป็นภาพสีน้ำ โดยอาจารย์สรณรงค์ สิงหนั่น ในฐานะตัวแทนเพื่อน ๆ ของลูก เพื่อเป็นที่ระลึกถึงคุณแม่ซึ่งรักและมีความสุขอยู่กับดอกไม้ ต้นไม้มาตลอดชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของชฎาภรณ์ จันทรประเสริฐ (2532) พบว่า ทรรศนคติของผู้อ่าน ที่มีผลต่อการจัดพิมพ์หนังสืออนุสรณ์งานศพ เห็นว่าหนังสืออนุสรณ์งานศพควรมีปกสวยงามสะดุดตา เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน ซึ่งไม่สอดคล้องกับการศึกษาของนวลวรรณ ชื่นไพศาลศิลป์ (2542) พบว่า หนังสืออนุสรณ์งานศพไม่มีรูปภาพบนหน้าปก มากที่สุด อาจเป็นเพราะเทคโนโลยีการพิมพ์ ในปี พ.ศ. 2520-2530 ยังไม่มีความเจริญก้าวหน้า และเจ้าภาพผู้จัดพิมพ์หนังสือนิยมจัดพิมพ์ปกหนังสือสีขาว-ดำมากกว่าปกสี

1.4 ประเภทเนื้อหา พบว่า ส่วนใหญ่เนื้อหาที่นำมาจัดพิมพ์ในหนังสืออนุสรณ์งานศพ รวมเรื่องอาจเป็นเพราะเนื้อหาที่นำมาจัดพิมพ์มีหลากหลาย ซึ่งอาจเป็นผลงานของผู้ตาย ภูมิลำเนาเดิมหรือจังหวัดที่ผู้ตายเกิด วงศ์ตระกูลของผู้ตาย อาชีพหน้าที่การงานของผู้ตาย หรือเรื่องที่ไม่มีความสัมพันธ์กับผู้ตายก็นำมาพิมพ์ไว้ด้วย นั่นถือว่าเป็นประโยชน์ต่อวิชาการมาก และเป็นการเผยแพร่ความรู้ บางเล่มมีคุณค่าต่อการค้นคว้าวิจัยค่อนข้างสูง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ สุพัฒน์ ส่องแสงจันทร์ (2512) พบว่าหนังสืออนุสรณ์งานศพในระยะเริ่มแรกนั้นเนื้อส่วนใหญ่เป็นเรื่องทางพระพุทธศาสนา พงศาวดาร และโบราณคดี ต่อมาระยะหลังการพิมพ์หนังสือได้ขยายวงกว้างออกไป มีการพิมพ์เรื่องราวในหมวดวิชาต่างๆ มากขึ้นตามลำดับ เรื่องที่นำมาจัดพิมพ์นอกจากจะเป็นต้นฉบับของสำนักหอสมุดแห่งชาติแล้ว ยังมีเรื่องของต้นฉบับของเอกชนด้วย

เมื่อพิจารณาขอบเขตของเนื้อหาพบว่า ส่วนใหญ่หนังสืออนุสรณ์งานศพจัดพิมพ์ด้านศาสนา อาจเป็นเพราะประชาชนต้องการที่พึ่งทางใจ และมีความสนใจทางด้านศาสนาพุทธ ซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ สุพัฒน์ ส่องแสงจันทร์ (2512) และอรุณ สุภัทรากุล (2518) พบว่า เนื้อหาที่จัดพิมพ์มากที่สุด คือด้านศาสนา และสอดคล้องกับงานวิจัยของนวลวรรณ ชื่นไพศาลศิลป์ (2542) พบว่าเนื้อหาที่มีการจัดพิมพ์มากที่สุด คือด้านศาสนา และ ด้านประวัติศาสตร์ แสดงให้เห็นว่าเนื้อหาที่นำมาพิมพ์ในหนังสืออนุสรณ์งานศพเจ้าภาพเริ่มให้ความสนใจด้านประวัติศาสตร์โดยเฉพาะหมวดชีวประวัตินำผลงานของผู้ตายมาพิมพ์อีกครั้งในหนังสือชีวประวัติของตัวเอง

1.5 ขนาด พบว่า ส่วนใหญ่หนังสืออนุสรณ์งานศพมีขนาด 8 หน้ายก (ขนาดประมาณ 7.5 x 10.25 นิ้ว หรือขนาดใกล้เคียง) อาจเป็นเพราะขนาดหนังสือ สะดวกต่อการอ่าน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ นวลวรรณ ชื่นไพศาลศิลป์ (2542) พบว่า หนังสืออนุสรณ์งานศพมีขนาด A4 มากที่สุด

1.6 ภาพประกอบ พบว่า ส่วนใหญ่หนังสืออนุสรณ์งานศพมีภาพประกอบของผู้ตายและภาพประกอบเนื้อหา อาจเป็นเพราะภาพแต่ละภาพที่มาจัดพิมพ์ในหนังสืออนุสรณ์งานศพ เป็นภาพประกอบของผู้ตายและผู้ที่เกี่ยวข้องในแต่ละช่วงชีวิต นับตั้งแต่วัยเด็ก วัยเรียน วัยศึกษา วัยทำงาน จวบจนใกล้วาระสุดท้ายของชีวิต ซึ่งแล้วแต่เจ้าภาพจะคัดสรรมาให้เห็นภาพปะติดปะต่อของบุคคลอันเป็นที่รัก นอกจากนี้ ภาพประกอบและข้อความในหนังสืออนุสรณ์งานศพ บางเล่มสะท้อนให้เห็นสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ ผู้คนในอดีตได้เป็นอย่างดี เช่น

การแต่งกาย สภาพบ้านเมือง และเหตุการณ์ต่างๆ ซึ่งใช้เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ได้อีกประการหนึ่ง สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ นวลวรรณ ชื่นไพศาลศิลป์ (2542) พบว่า ส่วนใหญ่หนังสืออนุสรณ์งานศพมีภาพประกอบผู้ตาย แต่ไม่สอดคล้องในด้าน ภาพประกอบเนื้อหาในหนังสืออนุสรณ์งานศพ พบว่า ส่วนใหญ่ไม่มีภาพประกอบเนื้อหา อาจเป็นเพราะสมัยก่อนเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ยังไม่มีมากเท่าปัจจุบัน การหาข้อมูลทางออนไลน์ (online) ยังไม่แพร่หลาย จึงทำให้ไม่สามารถหาภาพประกอบเนื้อหาในหนังสืออนุสรณ์งานศพได้

1.7 จำนวนหน้า พบว่า ส่วนใหญ่หนังสืออนุสรณ์งานศพมีจำนวนหน้ามากกว่า 200 หน้า อาจเป็นเพราะผู้ตายมีผลงานมาก หรือเพื่อเป็นเกียรติแก่ผู้ตาย จึงได้มีการคัดเลือกเนื้อหามาพิมพ์ ซึ่งอาจจะเป็นผลงานที่ผู้ตายรู้จัก หรือเป็นเรื่องที่ผู้ตายมีความสนใจ ชื่นชอบ รวมเรื่อง มาจัดพิมพ์ จึงทำให้จำนวนหน้าเพิ่มมากขึ้น

1.8 สำนักพิมพ์ พบว่า ส่วนใหญ่หนังสืออนุสรณ์งานศพที่พิมพ์ จัดพิมพ์โดยแหล่งเอกชน อาจเป็นเพราะแหล่งเอกชน มีเป้าหมายทางการค้า และมีเทคโนโลยีการพิมพ์ที่ทันสมัย และตรงกับความต้องการของเจ้าภาพ จึงนิยมจัดพิมพ์โดยแหล่งเอกชน พร้อมทั้งได้รับการบริการด้วยความสะดวก รวดเร็ว สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ นวลวรรณ ชื่นไพศาลศิลป์ (2542) พบว่า ส่วนใหญ่หนังสืออนุสรณ์งานศพ นิยมจัดพิมพ์โดยแหล่งเอกชน

2. ศึกษาความสัมพันธ์ของเนื้อหากับผู้ตาย พบว่า เนื้อหาที่นำมาจัดพิมพ์ในหนังสืออนุสรณ์งานศพ ส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กับผู้ตาย โดยเนื้อหาที่สัมพันธ์กับผู้ตาย เป็นผลงานของผู้ตายมากที่สุด อาจเป็นเพราะต้องการเผยแพร่ผลงานของผู้ตายให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายมากขึ้น โดยการนำเรื่องเหล่านั้นมาพิมพ์ในหนังสืออนุสรณ์งานศพของเจ้าของชีวประวัติ ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ สุนีย์ ดาราศิลป์ (2521) ได้จำแนกผลงานจากชีวประวัติที่ปรากฏในหนังสืออนุสรณ์งานศพระหว่างปี พ.ศ. 2516-2520 ในด้านวรรณกรรม ศิลปกรรม และประดิษฐกรรม ผลการวิจัยพบว่า มีผลงานด้านวรรณกรรมมากที่สุด อาจเป็นเพราะว่าผลงานด้านวรรณกรรม มีการพิมพ์เผยแพร่มาแล้ว การนำมาพิมพ์ในหนังสือของเจ้าของชีวประวัติอีกครั้งหนึ่งจะสะดวกและประหยัดเวลามากกว่าการไปหาเรื่องจากที่อื่น ซึ่งผลศึกษาแตกต่างจากการศึกษาของ นวลวรรณ ชื่นไพศาลศิลป์ (2542) พบว่า เนื้อหาที่นำมาจัดพิมพ์ในหนังสืออนุสรณ์งานศพ ไม่มีความสัมพันธ์ใดๆ กับผู้ตายมากที่สุด อาจเป็นเพราะเนื้อหาบางเรื่องเป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจของผู้ตาย หรือบางครั้งเป็นโรคของผู้ตาย ทำให้ผู้เกี่ยวข้องต้องการเผยแพร่ให้ผู้อื่นทราบเกี่ยวกับโรคนี้ๆ

3. แนวโน้มของเนื้อหาหนังสืออนุสรณ์งานศพที่จัดพิมพ์ปี พ.ศ. 2531-2551 พบว่า หมวดที่มีแนวโน้มการจัดพิมพ์เพิ่มขึ้น ได้แก่ หมวดศิลปะและการบันเทิง หมวดศาสนา หมวดปรัชญา หมวดวิทยาศาสตร์ประยุกต์ หมวดวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ ตามลำดับ อาจเป็นเพราะผู้จัดทำ เริ่มเห็นความสำคัญของศิลปะเพิ่มมากขึ้น นำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เรื่องการทำดีได้ดี กฎแห่งกรรม ธรรมบุญชีวิต และด้วยความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จึงมีสื่อที่ผลิตเนื้อหาทางด้านนี้ออกมามากขึ้น ผู้จัดพิมพ์จึงสามารถดำเนินการจัดหา เนื้อหาทางด้านวิทยาศาสตร์ มาจัดพิมพ์ลงในหนังสืออนุสรณ์งานศพได้ ส่วนเนื้อหาที่มีแนวโน้มการจัดพิมพ์ลดลง ได้แก่ หมวดเบ็ดเตล็ด หมวดประวัติศาสตร์ หมวดวรรณคดี หมวดภาษา หมวดสังคมศาสตร์ ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้จัดพิมพ์ไม่ได้เห็นความสำคัญของเนื้อหาประเภทนี้ หรือไม่รู้จะหาเนื้อหาประเภทนี้ได้จากแหล่งใด

สรุปพัฒนาการหนังสืออนุสรณ์งานศพที่จัดพิมพ์ในปี พ.ศ. 2531-2551

หนังสืออนุสรณ์งานศพมีการพัฒนาการที่จัดพิมพ์ในปี พ.ศ. 2531-2551 ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ชื่อเรื่อง ในระยะแรกๆ การจัดพิมพ์หนังสืออนุสรณ์งานศพชื่อเรื่องหนังสือ อนุสรณ์งานศพ ชื่อจะสื่อกับประเภทหนังสือ เช่น หนังสืออนุสรณ์งานศพ... อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ... งานฌาปนกิจศพ...

แต่ในปัจจุบันหนังสืออนุสรณ์งานศพ ชื่อเรื่อง ไม่นิยมตั้งชื่อหนังสืออนุสรณ์งานศพ แต่จะตั้งชื่อให้ไพเราะ เช่น หนังสือชื่อ มลคล 108 ในรอยพระพุทธรูป ชื่อหนังสือจะไม่สื่อกับประเภทหนังสืออนุสรณ์งานศพ แต่ถ้าเปิดดูเนื้อหาจะรู้ว่าเป็นหนังสือประเภทหนังสืออนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พระเทพวัชรธรรมภาณ (สุรพงษ์ ฐานวโร) หรือหนังสือชื่อ ไวพจน์ประพันธ์และพิศาลการ์นต์ เป็นหนังสืออนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นางทิพย์ นิยมเหตุ เป็นต้น

2. ปกหนังสือ ปกหนังสืออนุสรณ์งานศพส่วนใหญ่จะมีรูปภาพและสีสันทัน สวยงาม สะดุดตามากขึ้น อาจเป็นเพราะต้องการให้ผู้อ่านหันมาสนใจ นอกจากนี้ การจัดพิมพ์ปกหนังสืออนุสรณ์งานศพ ยังขึ้นอยู่กับความสนใจของเจ้าภาพ ผู้จัดพิมพ์ที่ต้องการเน้นปกหนังสืออนุสรณ์งานศพ ให้มีสีสันทันสวยงาม โดยไม่คำนึงถึงการจัดพิมพ์รูปแบบเดิม คือปกมีสีขาว-ดำ เท่านั้น ประกอบกับความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการพิมพ์มีความทันสมัย ทำให้หน้าปกมีสีสันทัน มีความสวยงามและดึงดูดความสนใจมากขึ้น

3. ประวัติ หนังสืออนุสรณ์งานศพมีการนำเอาเนื้อหาด้านชีวประวัติผู้ตายมาจัดพิมพ์มากขึ้น โดยเฉพาะผู้ตายที่เป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงในด้านต่าง ๆ เช่น นักการเมือง ศิลปิน นักวิชาการ ข้าราชการระดับสูง หรือผู้ที่มีฐานะดี สมัยก่อนไม่นิยมนำเอาชีวประวัติผู้ตายมาจัดพิมพ์ เพราะถือว่าเป็นเรื่องส่วนตัว ซึ่งต่างจากปัจจุบันที่หนังสืออนุสรณ์งานศพส่วนใหญ่ จะมีชีวประวัติของผู้ตายนำมาจัดพิมพ์

4. เนื้อหา ในระยะแรกการจัดพิมพ์หนังสืออนุสรณ์งานศพ เนื้อหาที่นำมาจัดพิมพ์ส่วนใหญ่เป็นหนังสือสวดมนต์ หรือหนังสือพระ เรื่องที่พิมพ์เป็นเนื้อหาทางด้านศาสนา ซึ่งต่างจากสมัยปัจจุบันที่นิยมนำเนื้อหาที่หลากหลาย เกิดความรู้ต่างๆ ที่น่าสนใจ มาจัดพิมพ์ในหนังสืออนุสรณ์งานศพ โดยเนื้อหาที่นำมาจัดพิมพ์ส่วนใหญ่จะสัมพันธ์กับผู้ตายในด้านต่างๆ เช่น ผลงานของผู้ตาย เรื่องที่ผู้ตายชอบหรือมีความสนใจ ภูมิลำเนาเดิมหรือจังหวัดที่ผู้ตายเกิด วงศ์ตระกูลของผู้ตาย อาชีพหรือการงานของผู้ตาย หรือผลงานของบุคคลที่สนิทสนมกับผู้ตาย

5. CD-ROM ประกอบ ด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่มีความเจริญก้าวหน้า เจ้าภาพผู้จัดพิมพ์เริ่มนำเอา CD-ROM มาเป็นสื่อบันทึกเหตุการณ์ ในระหว่างทำพิธีงานศพ และนำ CD-ROM แจกเป็นที่ระลึกแก่ผู้ร่วมงาน นอกจากนี้เจ้าภาพยังสามารถเก็บไว้เป็นที่ระลึกได้อีกด้วย

6. สี/ตัวอักษร ในระยะแรกๆ รูปแบบสีและตัวอักษร ยังไม่มีสีสันทันมากนัก อาจเป็นเพราะว่าเจ้าภาพอยู่ในช่วงอารมณ์โศกเศร้า ประกอบกับเทคโนโลยีการพิมพ์ยังไม่เจริญก้าวหน้า สี/ตัวอักษรจึงใช้เฉพาะสีขาว-ดำ แต่ปัจจุบันนี้เทคโนโลยีด้านการพิมพ์เจริญก้าวหน้า เจ้าภาพผู้จัดพิมพ์สามารถแจ้งความต้องการ หรือลักษณะของหนังสือที่ต้องการกับโรงพิมพ์ได้ ทำให้ได้หนังสืออนุสรณ์งานศพมี สี/ตัวอักษร ที่สวยงาม

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการวิเคราะห์เนื้อหาทุกเรื่องที่จะนำมาจัดพิมพ์ในหนังสืออนุสรณ์งานศพในช่วง 10 ปีต่อไป เพื่อทราบแนวโน้มในการเลือกเรื่องที่จะนำมาจัดพิมพ์ และด้านการผลิตหนังสืออนุสรณ์งานศพ ในส่วนของบรรณานุกรมควรรวบรวม จัดทำบรรณนิทัศน์สิ่งขบ (annotation) ประกอบรายชื่อหนังสือไว้ด้วย

2. ควรมีการศึกษานิเทศการใช้นหนังสืออนุสรณ์งานศพ ของอาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา และบุคคลทั่วไป ในหน่วยงานที่มีการจัดเก็บหนังสืออนุสรณ์งานศพ

3. ควรมีการศึกษาลักษณะการเข้าเล่มและประเภทของกระดาษที่นำมาใช้ในการจัดพิมพ์หนังสืออนุสรณ์งานศพ เพื่อทราบวิธีการเข้าเล่มที่ถูกต้องและวิธีการอนุรักษ์หนังสืออนุสรณ์งานศพไม่ให้ขาด หรือเสื่อมสภาพไปตามกาลเวลา

4. ควรมีการสำรวจของที่ระลึกที่ใช้ในการจัดงานอนุสรณ์งานศพ เพื่อทราบแนวโน้มการจัดพิมพ์หนังสืออนุสรณ์งานศพ

5. ควรศึกษาเรื่องความสนใจในการอ่านหนังสืออนุสรณ์งานศพของผู้ใช้ห้องสมุดประชาชน ในช่วง 10 ปีต่อไป เพื่อศึกษาความสนใจในการอ่าน สาเหตุในการอ่านและไม่อ่านส่วนต่าง ๆ ในหนังสืออนุสรณ์งานศพ

บรรณานุกรม

- กองบรรณาธิการ. (2549, 15 ธันวาคม). เปิดฝาโลงศพ ล้างจันทน์ทูนความตาย พินิจความร่ำรวยของวัดดัง. *มติชนรายสัปดาห์*, น. 28.
- ชฎาภรณ์ จันทร์ประเสริฐ. (2532). ความสนใจในการอ่านหนังสืออนุสรณ์งานศพของผู้ใช้ห้องสมุดประชาชน. *วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*.
- นวลจันทร์ รัตนกร, ชุติมา ลัจจพันธ์ และมารศรี คีวรักษ์. (2524). *ปกิณกะเรื่องหนังสือในสมัยรัตนโกสินทร์*. กรุงเทพฯ : รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์.
- นวลวรรณ ชื่นไพศาลศิลป์. (2542). การวิเคราะห์หนังสืออนุสรณ์งานศพที่จัดพิมพ์ในปี พ.ศ. 2521-2530. *วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*.
- รัตนา เตชามหาชัย. (2544, มกราคม-มีนาคม). หนังสืออนุสรณ์งานศพในห้องสมุดปริทัศน์มยงค์. *วารสารโดมทัศน์*, 22(1), 49-56.
- วัดบวรนิเวศวิหาร. (2515). *ห้องสมุดหนังสืออนุสรณ์งานศพ*. ม.ป.ท.
- ศิริเพ็ญ น้าสกุล และสุมัยวุฒิ เมฆสุต. (ตุลาคม 2550 - กันยายน 2551). สารพัดสารพันงานสร้างสรรค์หนังสืองานศพ. *จดหมายข่าวสมาคมจดหมายเหตุไทย*, 10-22.
- สงวน อ้นคง. (2516). *สิ่งแรกในเมืองไทย เล่ม 3 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม)*. กรุงเทพฯ : แพร่วิทยา.
- สุดารัตน์ รัตนราช. (2542). การใช้หนังสืออนุสรณ์งานศพในกลุ่มนักวิชาการประวัติศาสตร์ในมหาวิทยาลัยของรัฐ. *วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*.
- สุนีย์ ดาราศิลป์. (2521). การจำแนกผลงานจากชีวประวัติที่ปรากฏในหนังสืออนุสรณ์งานศพ ระหว่างปี พ.ศ. 2516-2520. *ปริญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร*.
- สุพัฒน์ ส่องแสงจันทร์. (2512). การศึกษาประเภทของหนังสืออนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพที่คัดลอกเรื่องจากต้นฉบับของหอสมุดแห่งชาติ และเรื่องที่ได้จากแหล่งอื่นๆ ระหว่างปี พ.ศ. 2501-2510. *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร*.
- อรุณ สุภัทรากุล. (2518). การศึกษาประเภทของหนังสืออนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพที่คัดลอกเรื่องจากต้นฉบับของ หอสมุดแห่งชาติ และเรื่องที่ได้จากแหล่งอื่นๆ ระหว่างปี พ.ศ. 2511-2515. *ปริญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร*.
- อัมพร ทีชะระ. (2544). หนังสืออนุสรณ์งานศพ (พิมพ์เป็นที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ นางอัมโภช ทาราบ เป็นกรณีพิเศษ วันพฤหัสบดีที่ 9 สิงหาคม 2544 ณ วัดโสมนัสวิหาร). ม.ป.ท.
- Grimm, L.G. (1993). *Statistical applications for the behavioral sciences*. New York : Wiley.